

جامعه‌شناسی (۲)

۱

درستی یا نادرستی عبارت‌های زیر را مشخص کنید. (۱ نمره)

- الف) هر کدام از ما دانش‌ها، تجربه‌ها و خلیات ویژه‌ای داریم که افراد دیگر با ما در آن‌ها شریک نیستند. این موارد، بخش ذهنی جهان انسانی را می‌سازند.
- ب) به پرسش‌های مربوط به ارزش جهان‌شمول مسئولیت، بر اساس ارزش‌های جهان‌شمول دیگر مانند حقیقت، معنویت و عدالت پاسخ داده می‌شود.
- ج) رویکرد گزینشی جهان غرب به ابعاد معنوی و دینی جهان، سبب پیدایش و رشد برخی نهضت‌های جدید دینی شده است که از آن با عنوان پروتستان‌تسم یاد می‌شود.
- د) خودباختگی فرهنگی سبب می‌شود جامعه، عناصر فرهنگ دیگر را بدون تحقیق و گزینش و به گونه‌ای تقلیدی فراگیرد و در نتیجه، حالت فعال و خلاق خود را در گزینش عناصر فرهنگی دیگر از دست بدهد.

راهنمای تصحیح

الف) درست (۰/۲۵) (درس ۱)

ب) نادرست (۰/۲۵) (درس ۲)

ج) درست (۰/۲۵) (درس ۵)

د) نادرست (۰/۲۵) (درس ۸)

پاسخ خیلی تشریحی ✓

- ب) آزادی همواره دو پرسش به همراه دارد: «آزادی از چه؟» و «آزادی برای چه؟»؛ زیرا آزادی همواره رهایی از یک امر برای رسیدن به امری دیگر است. به این پرسش‌ها بر اساس ارزش‌های جهان‌شمول دیگر مانند حقیقت، معنویت و عدالت پاسخ داده می‌شود. با پاسخی که به این دو پرسش داده می‌شود، معنای آزادی مشخص می‌گردد.
- د) خودباختگی فرهنگی سبب می‌شود جامعه، حالت فعال و خلاق خود را در گزینش عناصر فرهنگی دیگر از دست بدهد و در نتیجه، عناصر فرهنگ دیگر را بدون تحقیق و گزینش و به گونه‌ای تقلیدی، فراگیرد.

عبارت‌ها و کلمه‌های درست را از داخل کمانک انتخاب کنید. (۱ نمره)

الف) فرهنگ جهانی باید به پرسش‌های بنیادین بشر دربارهٔ انسان و جهان پاسخ دهد. اگر فرهنگی نتواند به این پرسش‌ها پاسخ دهد، توانایی دفاع از (حقانیت – هویت) خود را نخواهد داشت.

ب) استعمار (نو – فرانسه) پس از شکل‌گیری جنبش‌های استقلال‌طلبانهٔ کشورهای مستعمره، طی قرن بیستم به وجود آمد.

ج) در دورهٔ رنسانس، فرهنگ غرب برای بسط و گسترش ابعاد دنیوی خود، به سوی (حذف پوشش دینی – فلسفه‌های روشنگری) گام برداشت و به تفسیر غیرتوحیدی فرهنگ یونان و روم باستان بازگشت.

د) کشورهای استعمارگر غربی برای تأمین (منافع اقتصادی – سلطهٔ نظامی) خود، نیازمند درهم شکستن مقاومت فرهنگی اقوامی بودند که سلطه و نفوذ آن‌ها را تحمل نمی‌کردند.

راهنمای تصحیح

الف) هویت (۰/۲۵) (درس ۲)

ب) نو (۰/۲۵) (درس ۳)

ج) حذف پوشش دینی (۰/۲۵) (درس ۶)

د) منافع اقتصادی (۰/۲۵) (درس ۷)

۳ گزینه درست را انتخاب کنید. (۲ نمره)

- الف) علل موفقیت‌های استعمار در قرن نوزدهم عبارت‌اند از:
- ۱) پیشرفت در زمینه دریانوردی - پیشرفت در فنون نظامی - اقتصاد صنعتی
 - ۲) پیشرفت در فنون نظامی - اقتصاد صنعتی - غلبه فرهنگی
 - ۳) غلبه اقتصادی - پیشرفت در زمینه دریانوردی - اقتصاد صنعتی
 - ۴) پیشرفت در زمینه دریانوردی - سلطه فرهنگی - غلبه نظامی
- ب) به ترتیب، در ارتباط با عقاید و ارزش‌های بنیادین فرهنگ معاصر غرب، کدام گزینه درست است؟
- «مهم‌ترین ویژگی هستی‌شناختی فرهنگ معاصر غرب - مهم‌ترین ویژگی انسان‌شناختی فرهنگ معاصر غرب - مهم‌ترین ویژگی معرفت‌شناختی فرهنگ معاصر غرب»
- ۱) اومانیزم - سکولاریسم - روشنگری
 - ۲) سکولاریسم - روشنگری - اومانیزم
 - ۳) روشنگری - اومانیزم - پروتستانتیسم
 - ۴) سکولاریسم - اومانیزم - روشنگری
- ج) رویکرد سکولار و دنیوی، از چه طریقی در زندگی اجتماعی و فرهنگ عمومی جهان غرب گسترش پیدا کرد؟
- ۱) تفاسیر پروتستانی از دین
 - ۲) فلسفه‌های روشنگری
 - ۳) هنر - قرون وسطی
 - ۴) تغییرات اجتماعی مربوط به انقلاب صنعتی
- د) کدام گزینه مربوط به پیامدهای تقسیم جامعه جهانی به بخش‌های مرکز و پیرامون نیست؟
- ۱) وابستگی کشورهای پیرامون به کشورهای مرکز - ایجاد زمینه ستیز و چالش میان این دو بخش
 - ۲) چالش‌های بین‌تمدنی و فرهنگی - وابستگی کشورهای پیرامون به کشورهای مرکز
 - ۳) متزلزل و آسیب‌پذیر کردن فرهنگ جوامع غیرغربی - مواجهه‌شدن جامعه جهانی با چالش‌ها و تضادهای درونی
 - ۴) ایجاد زمینه ستیز و چالش میان این دو بخش - متزلزل و آسیب‌پذیر کردن فرهنگ جوامع غیرغربی

راهنمای تصحیح «الف) گزینه «۱» (۰/۵) (درس ۳)

ب) گزینه «۴» (۰/۵) (درس ۵)

ج) گزینه «۱» (۰/۵) (درس ۶)

د) گزینه «۲» (۰/۵) (درس ۷)

پاسخ خیلی تشریحی ✓

- الف) موفقیت‌های استعمار قدیم ناشی از سه عامل بود: ۱) پیشرفت در زمینه دریانوردی، ۲) پیشرفت در زمینه فنون نظامی، ۳) اقتصاد صنعتی
- ب) سکولاریسم پاسخ به پرسش‌های هستی‌شناختی بشر و مهم‌ترین ویژگی هستی‌شناختی فرهنگ غرب است. سکولاریسم به دو بخش عمده تقسیم می‌شود: ۱) سکولاریسم آشکار: نفی همه ابعاد غیرمادی هستی؛ ۲) سکولاریسم پنهان: نفی برخی ابعاد غیرمادی هستی و پذیرش برخی دیگر در راستای اهداف دنیوی (رویکرد گزینشی و پیدایش پروتستانتیسم). / اومانیزم (اصالت انسان دنیوی) پاسخ به پرسش‌های انسان‌شناختی بشر و مهم‌ترین ویژگی انسان‌شناختی فرهنگ غرب است. / روشنگری (در معنای خاص) پاسخ به پرسش‌های معرفت‌شناختی بشر و مهم‌ترین ویژگی معرفت‌شناختی فرهنگ غرب است.
- ج) رویکرد سکولار و دنیوی، از طریق هنر و تفاسیر پروتستانی از دین در زندگی اجتماعی و فرهنگ عمومی غرب گسترش پیدا کرد.
- د) چالش مرکز و پیرامون یک چالش درون‌فرهنگی (نه بین فرهنگی و بین تمدنی) است؛ یعنی چالشی است که به دلیل حاکمیت نظام سرمایه‌داری بر جهان شکل می‌گیرد.

هر یک از عبارت‌های ستون سمت راست با کدام یک از مفاهیم در ستون سمت چپ ارتباط دارد؟ (۱ نمره)

عبارت‌ها	مفاهیم
الف) تبدیل انسان‌ها به موجوداتی منفعل	۱) ویژگی گونه دوم فرهنگ جهانی
ب) ارزش‌های عام و جهان‌شمول	۲) عدم ملازمه غلبه نظامی با غلبه فرهنگی
ج) پیوند قدرت حاکمان با قدرت استعمار	۳) فقدان ویژگی مسئولیت در فرهنگ جهانی
د) هضم و جذب مغولان در فرهنگ اسلامی	۴) عامل تبدیل استبداد قومی به استبداد استعماری

راهنمای تصحیح

الف) «۳» (۰/۲۵) (درس ۲)

ب) «۱» (۰/۲۵) (درس ۲)

ج) «۴» (۰/۲۵) (درس ۴)

د) «۲» (۰/۲۵) (درس ۳)

پاسخ خیلی تشریحی ✓

الف) برخی فرهنگ‌ها جبرگرا و غیرمسئول‌اند. آن‌ها نقش انسان‌ها در تعیین سرنوشتشان را انکار می‌کنند، قدرت مقاومت را از آدمیان می‌گیرند، آن‌ها را به موجوداتی منفعل تبدیل می‌کنند و زمینه نفوذ سلطه‌گران را فراهم می‌آورند.

ب) گونه دوم فرهنگ جهانی، فرهنگی است که عقاید، ارزش‌ها و هنجارهای آن در خدمت گروه و قوم خاصی نیست، بلکه سعادت همه انسان‌ها را دنبال می‌کند و از عقاید و آرمان‌های مشترک انسانی سخن می‌گوید.

ج) قدرت سیاسی جوامع اسلامی که تا قبل از استعمار، بیشتر قومی و قبیله‌ای بود، در دوران استعمار، از طریق سازش با دولت‌های غربی، با قدرت استعمارگران پیوند خورد و استبداد ایلی و قومی به صورت استبداد استعماری درآمد.

د) غلبه نظامی لزوماً با غلبه فرهنگی همراه نیست؛ برای مثال مغول‌ها با قدرت نظامی خود مناطق وسیعی از جهان را تصرف کردند، ولی فرهنگ آن‌ها قومی و قبیله‌ای بود و شایستگی‌های جهانی‌شدن را نداشت. آنان به سرعت تحت تأثیر فرهنگ‌هایی قرار می‌گرفتند که به لحاظ نظامی از آن‌ها شکست خورده بودند. این‌گونه بود که امپراتوری مغول در چین، هند و ایران تحت تأثیر فرهنگ‌های اقوام مغلوب، هویتی چینی، هندی و ایرانی پیدا کرد و به صورت سه حکومت مستقل درآمد.

جاهای خالی را با کلمه‌های مناسب کامل کنید. (۳ نمره)

- الف) استعمار نوعی جهان‌گشایی و امپراتوری است که از قرن توسط اروپاییان آغاز شد.
- ب) وقتی روشنگری به شناخت حسی و تجربی محدود شود، نوعی علم تجربی پدید می‌آورد.
- ج) حرکت‌های اعتراضی در دوره به جای بازگشت به سوی حقیقت الهی انسان، به رویگردانی از نگاه معنوی منجر شد.
- د) دولت‌های سکولار غربی با تبلیغ، فرهنگ عمومی جوامع غیرغربی را دچار اختلال می‌کردند.
- ه) تک‌محصولی‌شدن اقتصاد کشورهای استعمارزده، قدرت چانه‌زنی در اقتصاد جهانی را از آنان می‌گیرد و این پدیده، موجب آن‌ها به کشورهای استعمارگر می‌شود.
- و) دولت - ملت‌ها، حاکمیت‌های سیاسی - اقتصادی جدیدی بودند که نخستین بار در اروپای غربی با افول پدید آمدند.

راهنمای تصحیح

- الف) پانزدهم (۵/۰) (درس ۳)
- ب) سکولار (یا ابزار) (۵/۰) (درس ۵)
- ج) رنسانس (۵/۰) (درس ۶)
- د) مسیحیت (۵/۰) (درس ۷)
- ه) وابستگی اقتصادی (۵/۰) (درس ۸)
- و) قدرت کلیسا (۵/۰) (درس ۸)

به سؤال‌های زیر پاسخ کوتاه دهید. (۳ نمره)

۶

- الف) فرهنگ‌های قومی و قبیله‌ای در چه صورتی جهانی می‌شوند؟
 ب) چه عاملی مانع می‌شد تا ظرفیت‌های فرهنگ اسلامی و ارزش‌های اجتماعی آن به طور کامل آشکار شود؟
 (یک مورد)
 ج) چرا استبداد ابدی و قومی از رویارویی مستقیم با فرهنگ توانمند اسلامی دوری می‌کرد؟
 د) وجه مشترک تمام اشکال روشنگری خاص در فرهنگ معاصر غرب چیست؟
 ه) چرا نظام ارباب – رعیتی در غرب که از آن با عنوان «فئودالیسم» یاد می‌شود، نوعی برده‌داری بود؟
 و) چه عاملی، امکان عبور از مرحله استعمار به استعمار نو را برای کشورهای استعمارگر پدید می‌آورد؟

راهنمای تصحیح

- الف) در صورتی که نسبت به سایر اقوام و مناطق نگاه سلطه‌جویانه داشته باشند. (۰/۵) (درس ۲)
 ب) غلبه قدرت‌هایی مانند سلجوقیان، خوارزمشاهیان، مغولان و عثمانی (یا غلبه قدرت‌هایی که در چارچوب فرهنگ قومی و قبیله‌ای رفتار می‌کردند). (۰/۵) (درس ۴)
 ج) به دلیل این‌که پشتوانه و پیشینه‌ای خارج از جهان اسلام نداشت. (۰/۵) (درس ۴)
 د) کنارگذاشتن وحی و شهود در شناخت حقیقت (۰/۵) (درس ۵)
 ه) زیرا کشاورزان، وابسته به زمین‌های اربابان خود بودند (۰/۲۵) و امکان جابه‌جایی نداشتند. (۰/۲۵) (درس ۶)
 و) وابستگی کشورهای استعمارزده (۰/۵) (درس ۸)

هر یک از جوامع استعمارزده زیر از چه طریق در نظام نوین جهانی ادغام شدند؟ (۱ نمره)

۷

الف) هندوستان، اندونزی و الجزایر:

ب) چین، عثمانی و ایران:

راهنمای تصحیح >> الف) اشغال کامل نظامی (یا استعمار یا استعمار قدیم) (۵/۰)

ب) نفوذ اقتصادی، سیاسی و فرهنگی (یا قرارگرفتن در شرایط نیمه‌استعماری) (۵/۰) (درس ۷)

پاسخ خیلی تشریحی ✓

کشورهای استعمارزده به دو نوع تقسیم می‌شوند:

۱) کشورهایی که توسط استعمارگران به اشغال کامل نظامی درآمدند.

= مثال هندوستان (کمپانی هند شرقی)، اندونزی (هند هلند) و الجزایر

۲) جوامعی که از قدرت مقاومت بیشتری برخوردار بودند و کشورهای غربی نمی‌توانستند به صورت مستقیم آن‌ها را تحت سلطه سیاسی خود درآورند، بنابراین از طریق نفوذ اقتصادی، سیاسی و فرهنگی در نظام نوین جهانی ادغام شدند. در دوره استعمار، این جوامع، تحت نفوذ کشورهای استعمارگر قرار می‌گرفتند و در شرایط نیمه‌استعماری به سر می‌بردند.

= مثال چین، عثمانی و ایران

هر یک از موارد زیر، نشان‌دهنده کدام یک از مراحل تکوین نظام نوین جهانی است؟ (۱ نمره)

- الف) زوال تدریجی قدرت کلیسا منجر به حاکمیت فئودال‌ها و اربابان بزرگ (کنت‌ها و لردها) شد.
ب) دولت‌ها برای افزایش قدرت خود به سرمایه و پول بازرگانان نیاز داشتند و بازرگانان برای تجارت و سود، نیازمند حمایت نظامی دولتمردان بودند.

راهنمای تصحیح

- الف) پیدایش قدرت‌های سیاسی سکولار (یا مرحله اول) (۵/۵)
ب) پیوند قدرت با تجارت، سرمایه و صنعت (یا مرحله دوم) (۵/۵) (درس ۷)

با توجه به متن، به سؤال‌های زیر پاسخ دهید. (۱ نمره)

«ساختار جامعه جهانی، تحت تأثیر مؤلفه‌های فرهنگی و میزان نفوذ هر جامعه‌ای، اشکال متفاوتی به خود می‌گیرد. چنان‌چه یک فرهنگ خاص در مقیاس جهانی مسلط (غالب) باشد، میزان انسجام جامعه جهانی مستقیماً به این بستگی دارد که آن فرهنگ غالب تا چه حد واجد ویژگی‌های مطلوب یک جامعه جهانی است. در صورتی که فرهنگ‌های مسلط فاقد این ویژگی‌های کارآمد باشند، جامعه جهانی با بحران‌ها و چالش‌هایی مواجه خواهد شد. از سوی دیگر، هنگامی که عرصه جهانی به محلی برای ظهور هم‌زمان و فعال فرهنگ‌های گوناگون تبدیل شود، تبادلات، گفت‌وگوهای تمدنی و برخوردهای میان‌فرهنگی اجتناب‌ناپذیر خواهد بود. در این حالت نیز جامعه جهانی با چالش مواجه می‌شود.»

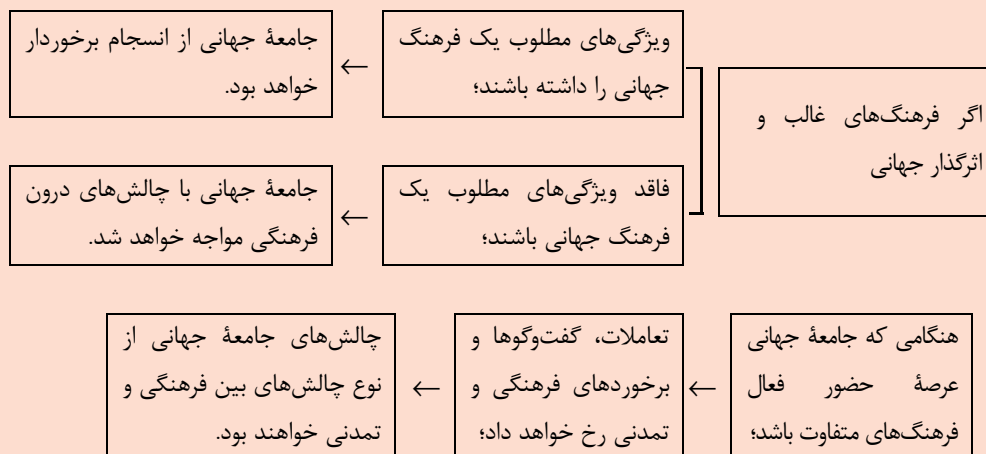
الف) در چه صورتی جامعه جهانی دچار بحران‌های درون‌فرهنگی می‌شود؟

ب) چالش و بحران بین فرهنگ‌ها و تمدن‌ها در چه صورتی در جامعه جهانی پدید می‌آیند؟

راهنمای تصحیح « الف) در صورتی که فرهنگ یا فرهنگ‌های غالب و اثرگذار، ویژگی‌های مطلوب را نداشته باشند. (۰/۵)

ب) در صورتی که جامعه جهانی عرصه حضور فعال فرهنگ‌های متفاوت باشد. (۰/۵) (درس ۷)

پاسخ خیلی تشریحی ✓

به سؤال‌های زیر پاسخ کامل دهید. (۶ نمره)

- الف) بخش اجتماعی جهان انسانی چه چیزی را در برمی‌گیرد و چه هویتی دارد؟
 ب) آیا گستره جغرافیایی فرهنگ‌های مختلف یکسان است؟ چرا؟
 ج) هنر قرون وسطی را با هنر مدرن مقایسه کنید.
 د) اقتصاد قرون وسطی چه مشخصه‌ای داشت و چگونه به اقتصاد سرمایه‌داری مبدل شد؟
 ه) اقتصاد کشورهای غیرغربی و روابط تجاری‌شان، پیش از استعمار چگونه بود؟
 و) ترویج علوم انسانی غربی در کشورهای غیرغربی، چه تأثیری بر فرهنگ غرب داشته است؟

راهنمای تصحیح

الف) بخش اجتماعی جهان انسانی، زندگی اجتماعی انسان‌ها را در بر می‌گیرد. (۵/۵) این بخش هویت فرهنگی دارد.

(۵/۵) (درس ۱)

ب) خیر؛ فرهنگ‌های مختلف، گستره جغرافیایی یکسانی ندارند. (۵/۲۵) برخی در مناطقی محدود به وجود می‌آیند

(۵/۲۵) و از مرزهای جغرافیایی خود عبور نمی‌کنند (۵/۲۵)، ولی برخی دیگر گسترش بسیاری دارند. (۵/۲۵) (درس ۲)

ج) هنر قرون وسطی، بر بعد معنوی و آسمانی انسان تأکید می‌کرد (۵/۵)، اما هنر مدرن، بر بعد جسمانی و

زیبایی‌های بدنی تمرکز می‌کند. (۵/۵) (درس ۵)

د) اقتصاد قرون وسطی بر مبنای کشاورزی و روابط اجتماعی ارباب - رعیتی بود (۵/۲۵)، اما گسترش تجارت

(۵/۲۵) و به دنبال آن رشد صنعت (۵/۲۵)، قشر جدید سرمایه‌داران را به وجود آورد (۵/۲۵)؛ بدین ترتیب، اقتصاد

کشاورزی فئودالی به اقتصاد صنعتی سرمایه‌داری متحول شد. (۶) (درس ۶)

ه) پیش از استعمار، اقتصاد کشورهای غیرغربی اغلب در تعامل با محیط جغرافیایی خود و به گونه‌ای مستقل بود. (۵/۵)

روابط تجاری نیز در حدی نبود که استقلال سیاسی آن کشورها را در معرض خطر قرار دهد. (۵/۵) (درس ۸)

و) ترویج علوم انسانی غربی در کشورهای غیرغربی، عمیق‌ترین تأثیر را در توزیع فرهنگ غرب در جهان دارد؛ زیرا

این علوم موجب می‌شوند که فرهنگ‌های دینی، هویت خود را از نگاه فرهنگ غربی بازنگری و ارزیابی کنند. (۵/۵)

این پدیده، فرهنگ‌ها را از علمی که بر پایه بنیان‌های معرفتی دینی است، محروم می‌گرداند. (۵/۵) (درس ۸)